

ΓΡΑΦΟΥΝ ΤΙΠΟΤΑ ΚΑΛΟ ΟΙ ΠΡΟΛΕΤΑΡΙΟΙ;

Έχουμε την αίσθηση ότι, τώρα τελευταία, η «εργατική λογοτεχνία» έχει γίνει κάπως χοτ στους ελληνικούς εκδοτικούς κύκλους. Τι πάει, όμως, να πει εργατική λογοτεχνία; Αυτό θα μας ρωτήσετε και θα 'χετε και δίκιο.

Εμείς, βέβαια, δεν είμαστε ακαδημαϊκοί. Οπότε τους ορισμούς δεν τους αγαπάμε. Γνωρίζουμε, επίσης, ότι αν ξεκινήσουμε να σας τσαμπουνάμε θεωρία για την «προλεταριακή νουβέλα» και την αμφιλεγόμενη διαδρομή της από τον Ντίκενς μέχρι την στρατευμένη τέχνη των Κομμουνιστικών Κομμάτων, θα σας έρθουν στο μυαλό τα σχολικά μαθήματα λογοτεχνίας και θα πάθετε μετατραυματικό στρες. Αποτέλεσμα; Στον κάδο τούτο το κείμενο, στον κάδο ενδεχομένως και το περιοδικό αν τα τραύματα απ' το σχολείο είναι βάθια. Σίγουρα πάντως, έτσι δεν το κόβουμε η εργατική λογοτεχνία να κερδίζει νέους οπαδούς.

Θα προσεγγίσουμε, λοιπόν, το ζήτημα, λιγάκι διαφορετικά. Που και που, πέφτουν στα χέρια μας συγκεκριμένοι τίτλοι που έχουν ένα ειδικό ενδιαφέρον. Στις σελίδες τους, παρακολουθούμε αφηγήσεις για την ζωή της εργατικής τάξης, συνήθως σε πρώτο πρόσωπο. Όπως καταλαβαίνετε, αυτές οι αφηγήσεις μάς συναρπάζουν. Από την μία, μας επιτρέπουν να δούμε την λειτουργία των κρατικών μηχανισμών και την βία τους μέσα από τα μάτια διαφορετικών υποκειμένων, τα οποία μπορεί να διαφέρουν από εμάς στο φύλο ή την εθνικότητα αλλά μπορεί ακόμα και να προέρχονται από μια άλλη εποχή. Από την άλλη, οι πρωταγωνιστές αυτών των ιστοριών σπανίως κάθονται με τα χέρια σταυρωμένα απέναντι στις δυνάμεις που δουλεύουν εναντίον τους, όπως γίνεται φυσικά και στην πραγματική ζωή. Αντιθέτως, τα βιβλία για τα οποία μιλάμε ξεχειλίζουν από την δρομίσια επινοητικότητα που επιδεικνύουν τα μέλη της εργατικής τάξης προκειμένου να επιβιώσουν και τις απροσδόκητες κοινότητες που δημιουργούν για να την παλέψουν. Η αυτοκαταστροφή και τα αδιέξοδα δεν είναι, βέβαια, εκτός του μενού. Αλλά η μάχη εναντίον τους ανεξαρτήτως αποτελέσματός είναι που δημιουργεί πραγματικά εντυπωσιακές ιστορίες.

Αυτό είναι, λοιπόν, που εμείς καταλαβαίνουμε ως «εργατική λογοτεχνία». Αφηγήσεις που έχουν την εργατική εμπειρία στο προσκήνιο. Το θέμα τώρα είναι, εκτός από το να μας συναρπάζουν, έχουν αυτές οι ιστορίες να μας προσφέρουν συμπεράσματα για πολιτική χρήση; Κι είναι λιγάκι πιο περίπλοκο απ' όσο φαίνεται με την πρώτη ματιά.

Παγίδα Πρώτη: Ο Προλεταριακός Ζωολογικός Κήπος

Υπάρχουν ένα κάρο ζητήματα που πρέπει να ξεπεράσουμε προκειμένου να αποκτήσουν τα κείμενα που εμπίπτουν στην κατηγορία της εργατικής λογοτεχνίας την οποιαδήποτε χρησιμότητα. Μ' αυτά είναι που θα ασχοληθούμε παρακάτω. Ας ξεκινήσουμε, λοιπόν, από το πρώτο, το οποίο είναι ίσως και το πιο προφανές. Τέτοιες αφηγήσεις δεν έχουν τίποτα να μας προσφέρουν αν αντιμετωπίζουμε τους πρωταγωνιστές τους ως κάποιου είδους εξωτικά ζώα με παράξενες συνήθειες.

Ένα απ' το πιο ξακουστά δείγματα λογοτεχνίας με την εργατική εμπειρία στο επίκεντρο είναι το βιβλίο του Τζόρτζ Όργουελ, *Οι Άθλιοι του Παρισιού και του Λονδίνου*. Ο συγγραφέας του πασίγνωστου 1984, μας αφηγείται στην συγκεκριμένη έκδοση τις εμπειρίες του καθώς προσπαθούσε να επιβιώσει άφραγκος σ' αυτές τις δύο πόλεις. Οι χαμαλοδουλειές, η πείνα, τα χαμόσπιτα, όλα είναι σε πρώτο πλάνο. Πρόκειται για ένα βιβλίο που σε μερικά χρόνια θα κλείσει έναν αιώνα κυκλοφορίας. Η εισαγωγή στην ελληνική έκδοση μάς πληροφορεί σχετικά με το πώς πρέπει να έγινε αντιληπτό στην εποχή του: «Παρά

τις ατέλειές του, ανοίγει την πόρτα σ' έναν κόσμο ανθρώπινης εμπειρίας στον οποίο οι αναγνώστες όχι μόνο δεν είχαν πρόσβαση, αλλά δεν είχαν φανταστεί καν ότι υπάρχει· έναν κόσμο για τον οποίο οι περισσότεροι μεσοαστοί αναγνώστες της εποχής δεν ενδιαφέρονταν».¹

Φανταστείτε τώρα αυτούς τους μεσοαστούς αναγνώστες. Καταρχήν, είμαστε πολύ καχύποπτοι με την άγνοια που τους αποδίδεται. Αλλά, κατά δεύτερον, είμαστε ακόμα περισσότερο δύσπιστοι απέναντι στην ιδέα ότι η επαφή με την εργατική καθημερινότητα μέσω λογοτεχνίας θα μπορούσε να αποτελέσει γι' αυτούς την απαρχή οποιασδήποτε ευαισθητοποίησης. Αντιθέτως, νομίζουμε ότι, μέσα από τις σελίδες των Άθλιων, παρακολουθούσαν τον νεαρό Όργουελ να βασανίζεται στις φτωχογειτονιές των ευρωπαϊκών μεγαλουπόλεων, όπως ακριβώς χάζευαν τους πιγκουίνους να ιδροκοπάνε όταν πήγαιναν καμιά βόλτα στον ζωολογικό κήπο. Ως ένα εντυπωσιακό δείγμα του ανθρώπινου είδους, του οποίου οι αλλοπρόσαλλες συνθήκες κι η παράξενη καθημερινότητα μπορούσαν να είναι πηγή διασκέδασης.

Εν τω μεταξύ, μην νομίζετε ότι αυτή η αντιμετώπιση της εργατικής εμπειρίας εξαλείφθηκε στα χρόνια που μεσολάβησαν. Στις μέρες μας, η κατάλληλη ορολογία για το φαινόμενο είναι το *poverty porn*. Ο όρος εμφανίστηκε την δεκαετία του 1980 με σκοπό να περιγράψει την πρακτική των ΜΚΟ να σου μοστράρουν πεινασμένα παιδάκια στη μούρη προκειμένου να στάξεις κάνα φράγκο. Σταδιακά, χρησιμοποιήθηκε επίσης στην κριτική της λογοτεχνίας και του κινηματογράφου. Στην κατηγορία αυτή του «πορνό της φτώχειας», λοιπόν, εμπίπτουν τα έργα εκείνα που βάζουν σε πρώτο πλάνο τα πάθη των πτωχών, προκειμένου να ικανοποιηθούν οι ορέξεις όσων την βρίσκουν με το να βλέπουν τους πτωχούς να βασανίζονται. Δηλαδή, ποιοι άλλοι; Μα, φυσικά οι ίδιοι μεσοαστοί αναγνώστες που εκατό χρόνια πριν «ανακάλυπταν» μέσα απ' τις σελίδες του Όργουελ τι πάει να πει εργατική καθημερινότητα.

Εντάξει, θα πείτε, εμείς μεσοαστοί αναγνώστες δεν είμαστε, οπότε δεν διατρέχουμε κίνδυνο να πέσουμε σ' αυτήν την παγίδα. Κι όμως, καμιά φορά, οι εργατικές αφηγήσεις, ειδικά αυτές που προέρχονται από άλλες εποχές μπορεί να οδηγήσουν ακόμα κι εμάς να πούμε: «πώπω, ρε τι τραβάει ο κακομοίρης!». Ε, την στιγμή που το κάνουμε, κόβουμε ταυτόχρονα το νήμα που συνδέει τις εμπειρίες του συγγραφέα με αυτά που ζούμε εμείς στο σήμερα και τις καθιστούμε άχρηστες για οτιδήποτε άλλο, πέρα απ' το να νιώθουμε καλύτερα με τους εαυτούς μας. Το νήμα όμως υπάρχει. Θα το βρούμε αν εστιάσουμε στις κρατικές πολιτικές που καθορίζουν την εργατική εμπειρία. Θα το βρούμε αν στρέψουμε το βλέμμα στους τρόπους με τους οποίους η εργατική τάξη αντιπαράκειται σ' αυτές και τις αντιμετωπίζει. Κι αυτή είναι μια καλή αφετηρία.

Παγίδα Δεύτερη: Το Φαινόμενο Αντεντοκούμπο

Ο Λονδρέζος Ντ. Χάντερ έχει γράψει δύο βιβλία τα οποία έχουν αμφότερα κυκλοφορήσει στα ελληνικά. Οι τίτλοι τους είναι *Chan: Αλληλεγγύη από τα Υπόγεια*² και *Αθλητικά Ρούχα, Ψυχικά Τραύματα και Προδότες της Τάξης μας*.³ Με την ευρεία έννοια που αποφασίσαμε να μεταχειριστούμε στην εισαγωγή τούτου του κειμένου, ανήκουν στην κατηγορία της εργατικής λογοτεχνίας. Μπορεί να μην είναι αμιγώς λογοτεχνικά, αλλά οι αφηγήσεις που εκτυλίσσονται στις σελίδες τους έχουν την εργατική εμπειρία στο προσκήνιο. Και τι εργατική εμπειρία! Ο Χάντερ μάς μιλά από μια εξαιρετικά ενδιαφέρουσα οπτική για την επιβίωση στους δρόμους, για το έγκλημα, την βία μέσα και έξω από το σπίτι, τον ρατσισμό, τις φυλακές και τα ψυχιατρεία που όλα τα

χει ζήσει από πρώτο χέρι.

Στην εισαγωγή του δεύτερου από τα βιβλία του, ο συγγραφέας μας παραθέτει κάποια διδάγματα που αποκόμισε από τις περιόδους του για την παρουσίαση αυτών των εκδόσεων. Ένα από τα συμπεράσματά του, μας φάνηκε πολύ χρήσιμο:

«Το ακροατήριό μου, πολλές φορές συνέχιζε να προσλαμβάνει τους ανθρώπους που του παρουσίαζα μέσα από το πρίσμα της διάκρισης "καλοί και κακοί". Παρόλο που μου επιτρεπόταν κάποια πολυπλοκότητα, αυτό γινόταν κατά βάση στο πλαίσιο ενός αφηγήματος του τύπου "το κακό παιδί που έγινε καλός άνθρωπος", κάτι το οποίο στο βιβλίο το απορρίπτω κατηγορηματικά. Ο κόσμος ήθελε να μάθει πώς άλλαξα, υπονοώντας ότι είχα αλλάξει προς το καλύτερο [...] Η [φιλελεύθερη ηθική της Βρετανίας του 21ου αιώνα] επιμένει ότι οι άνθρωποι κάνουν είτε καλές είτε κακές επιλογές οι οποίες καθορίζουν τον καλό ή κακό τους χαρακτήρα, ο οποίος με τη σειρά του καθορίζει την αξία τους». [σελ. 10]

Νομίζουμε ότι μ' αυτήν του την διαπίστωση ο Χάντερ βαράει διάνια με παραπάνω από έναν τρόπους.

Από την μία φέρνει στην επιφάνεια μια αντίληψη για τις καπιταλιστικές μας κοινωνίες που είναι παμπάλαια κι όμως συντηρείται με ιδιαίτερο πείσμα. Πρόκειται για την ιδέα του «αμερικανικού ονείρου», σύμφωνα με την οποία όλες οι ευκαιρίες βρίσκονται εκεί έξω για όποιον θέλει να ανελιχθεί κοινωνικά, αρκεί να έχει την επιθυμία και την προσύληψη να τις αδράξει. Μεταξύ μας, ονομάζουμε αυτή την ιδέα «φαινόμενο Αντετοκούμπο» καθώς ο Γιάννης απ' τα Σεπόλια μάς έχει μοστραριστεί ένα δισεκατομμύριο φορές ως ζωντανό παράδειγμα ότι ακόμα κι αν έχεις τις πιο ταπεινές καταβολές μπορείς να φτάσεις ως τ' αστέρια, αρκεί να το θες. Φυσικά θεωρούμε αυτές τις αντιλήψεις εξαιρετικά ύποπτες. Οι ταξικοί διαχωρισμοί στις μέρες μας σκληραίνουν ολοένα και περισσότερο. Αυτό που ονομάζεται κοινωνική κινητικότητα αφενός είναι πολύ πιο σπάνιο απ' ό,τι παρουσιάζεται, αφετέρου όταν συμβαίνει επιτρέπεται αποκλειστικά και μόνο προκειμένου να εξυπηρετηθούν συγκεκριμένοι κρατικοί σκοποί.

Δίχως αμφιβολία, η εργατική λογοτεχνία μπορεί να χρησιμοποιηθεί, προκειμένου να ενισχυθεί αυτή η παλιά και σκουριασμένη αντίληψη για τον καπιταλισμό και τις ευκαιρίες που παρέχει. Ορισμένοι από τους αναγνώστες του Χάντερ φαίνεται να αντιμετωπίσαν τα βιβλία του μ' αυτόν τον τρόπο. Αλλά υπάρχουν και τρισεχιρότερα παραδείγματα.

Πρόσφατα, έπεσε στα χέρια μας το βιβλίο *Το Τραγούδι του Χιλμπίλι*. Θέμα του οι εμπειρίες ενός εσωτερικού μετανάστη στις Η.Π.Α. των '80s, οι οποίες περιλαμβάνουν διαλυμένα σπίτια, καταχρήσεις, εμπλοκή με τους μηχανισμούς της πρόνοιας και της δημόσιας τάξης και πάει λέγοντας. Καλά ως εδώ. Μόνο που ο εσωτερικός μετανάστης είναι ο Τζ. Ντ. Βάνς, υποψήφιος αντιπρόεδρος των Ηνωμένων Πολιτειών με τον Ντόναλντ Τράμπ στις πρόσφατες αμερικανικές εκλογές. Όλη η αφήγησή του περιστρέφεται γύρω απ' το πώς το να προέρχεται από τον πάτο, δεν αποτελεί δικαιολογία για τίποτα. Με τα δικά του λόγια:

«η Μέμω [δηλ. η γιαγιά του] πάντα μισούσε το στερεότυπο για τους Χιλμπίλνδες [δηλ. τους εσωτερικούς μετανάστες από μια συγκεκριμένη ορεινή περιοχή] – την ιδέα ότι οι δικοί μας άνθρωποι είναι ανίεδοι και βλάκες. Όμως δεν υπάρχει αμφιβολία ότι ήμουν πραγματικά ανίεδος όσον αφορά τι έπρεπε να κάνω για να προχωρήσω στην ζωή μου. Το να μη γνωρίζεις πράγματα που οι άλλοι τα γνωρίζουν μπορεί συχνά να έχει σοβαρές οικονομικές συνέπειες».⁴

Τέτοια συμπεράσματα μπορούν να προκύψουν απ' την εργατική λογοτεχνία. Ότι δηλαδή οι άνθρωποι της εργατικής τάξης απλά φταίμε για ό,τι μας συμβαίνει, αφού δεν έχουμε ψάξει να βρούμε πώς να ξεφύγουμε απ' αυτό. Αποτρόπαιο, έτσι;

Αποτρόπαιο, ναι. Από την άλλη, όμως, η διαπίστωση του Χάντερ μας αποκαλύπτει κάτι που νομίζουμε ότι έχει ακόμα μεγαλύτερη σημασία, ειδικά για όσους είναι πολιτικά οργανωμένοι κι αναζητούν πραγματική χρησιμότητα στα λογοτεχνικά κείμενα τα οποία εξετάζουμε.

Το κοινό του Χάντερ σε τέτοιες εκδηλώσεις αποτελείται κατά βάση

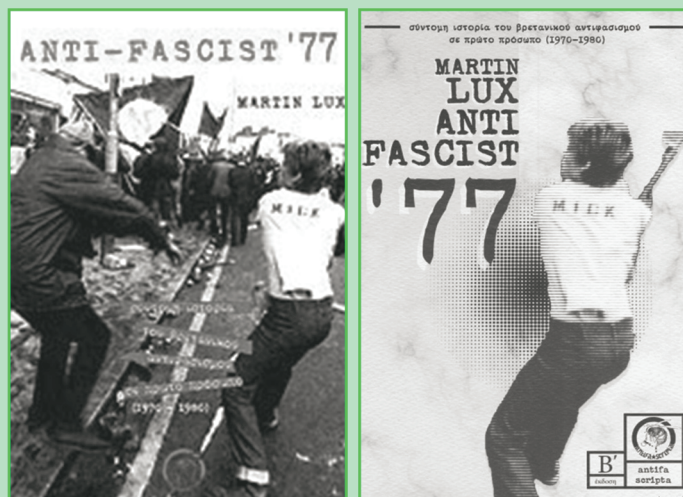
ΤΟ ΚΛΑΣΙΚΟ

Τζορτζ Όργουελ, *Οι Άθλιοι του Παρισιού και του Λονδίνου*, ημερομηνία πρώτης έκδοσης 1933.

ΙΣΤΟΡΙΕΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΠΟΧΗ ΤΗΣ ΕΠΙΘΕΣΗΣ

Οι Αόρατοι και το *Τα Θέλουμε Όλα* του Μπαλεστρίνι, *Η Συμμορία Μπελίνι* του Φίλοπατ, *ο Εγκατεστημένος* του Λινάρ, όλοι αυτοί οι τίτλοι και κάμποσοι ακόμα μας αφηγούνται ιστορίες από την εποχή της τελευταίας εργατικής επίθεσης, δηλαδή τα '60s και τα '70s.

Ο ΜΑΡΤΙΝ ΤΗΣ ΚΑΡΔΙΑΣ ΜΑΣ

Τα εξώφυλλα της πρώτης και της δεύτερης έκδοσης του *Antifascist '77* από τον Μάρτιν Λουξ που υπήρξε τόσο κομβικό για εμάς με έναν σωρό τρόπους.

από αριστερούς. Πήγαμε, άλλωστε, στην σχετική εκδήλωση του συγγραφέα στην Αθήνα και τους είδαμε με τα ίδια μας τα μάτια να θέτουν τα ίδια ερωτήματα. Όταν, λοιπόν, είναι οι αριστεροί που ρωτάνε τι έκανε έναν άνθρωπο σαν τον Χάντερ ν' αλλάξει, υπονοούν φυσικά, όπως κι ο ίδιος διαπιστώνει, ότι έχει αλλάξει προς το καλύτερο. Ότι η απόστασή του από την εργατική τάξη, που μπορεί να μην είναι και συγκλονιστική για έναν άνθρωπο που κυκλοφόρησε δυο βιβλία, είναι εξορισμού θετική. Μ' αυτόν τον τρόπο, μας αποκαλύπτουν την γνώμη τους για τους ίδιους τους ανθρώπους που ανήκουν στα κατώτερα στρώματα αυτής της κοινωνίας. Οι «καλοί» θα κατορθώσουν να βγάλουν κάνα πανεπιστήμιο και ίσως τους επιτραπεί να μας πουν τις εμπειρίες τους. Οι «κακοί» θα παραμείνουν μια ζωή αγροίκοι. Η δυσκολία στην γραφή θα εξασφαλίσει από μόνη της ότι ποτέ δεν θα κατορθώσουν να μιλήσουν για λογαριασμό τους. Αλλά, έτσι κι αλλιώς, η δικιά τους οπτική κι οι δικές τους ιστορίες έχουν κριθεί ανάξιας καν να ακουστούν. Αν κάτι τους αξίζει είναι η λύπη και η φιλανθρωπία. Ενίοτε, βέβαια, τους αξίζει μαστίγιο και λοιδορία, εφόσον δεν συμπεριφέρονται με τον τρόπο που απαιτούν οι αριστερές οργανώσεις. Αυτό το «ενίοτε», πολύ συχνά γίνεται ο κανόνας.

Να, λοιπόν, που ο μύθος της κοινωνικής ανέλιξης και η αφήγηση του «έξυπνου εργάτη» που δραπετεύει απ' τα σκατά είναι δυο όψεις του ίδιου νομίσματος. Φυσικά κι οι δυο μάς προκαλούν αηδία, είτε μιλάμε για την κατανόηση της εργατικής λογοτεχνίας, είτε για οτιδήποτε άλλο.

Παγίδα Τρίτη (και Φαρμακερή):

Το Εγώ του Συγγραφέα και το Εγώ του Αναγνώστη

Σ' αυτό το σημείο, ίσως και να σας φαίνεται ότι ξεκινήσαμε όλο ενθουσιασμό για το είδος της εργατικής λογοτεχνίας και τελικά έχουμε καταλήξει να το θάβουμε κανονικότητα. Αλλά δεν είναι ακριβώς έτσι. Απλώς, μας εξοργίζει η αντίληψη σύμφωνα με την οποία διαβάζοντας βιβλία γίνεσαι καλύτερος άνθρωπος, έτσι γενικά και αόριστα. Αλλά και να γινόσουν, ο σκοπός μας δεν είναι να προτείνουμε συνταγές αυτοβελτίωσης. Σκοπός μας είναι να ανακαλύψουμε τρόπους πολιτικής χρήσης των λογοτεχνικών κειμένων που έχουν στο επίκεντρο την εργατική εμπειρία.

Ας επιστρέψουμε, λοιπόν, για λίγο στον Τζ. Ντ. Βανς και την αποτρόπαια οπτική του. Με το που αναφέραμε τον συγγραφέα, φροντίσαμε να σχολιάσουμε την θέση στην οποία βρίσκεται σήμερα, δηλαδή υποψήφιος Αμερικανός αντιπρόεδρος. Δεν το κάναμε τυχαία. Απαραίτητο βήμα για να κατανοήσουμε οποιοδήποτε κείμενο, πόσο μάλλον την εργατική λογοτεχνία, είναι να διαλύσουμε την αντίληψη σύμφωνα με την οποία αποτελεί απλά μια αληθινή εμπειρία. Όχι γιατί ο Χιλμπιλης συγγραφέας μάς λέει ψέμματα. Αλλά γιατί είναι οι σημερινές του φιλοδοξίες και τα συμφέρότά του στο παρόν που καθοδηγούν την ιστορία του. Με αυτό τον γνώμονα κάποιες πτυχές της εμπειρίας του φωτίζονται και άλλες αποκρύπτονται. Κοινώς, ο άνθρωπος θέλει να τον ψηφίζουν οι Αμερικανοί εργάτες. Έτσι, οικοδομεί την αφήγησή του προκειμένου να γεννάει όνειρα ταξικής ανέλιξης. Η επίγνωση αυτής της συνθήκης, από την άλλη, είναι που γεννάει έναν τελειώς διαφορετικό τρόπο να αντιλαμβανόμαστε το βιβλίο του.

Άλλο παράδειγμα: οι νοτιοβαλκάνιοι αυτονόμοι ερχόμαστε συχνά σε πρώτη επαφή με την εργατική λογοτεχνία μέσα από μερικούς τίτλους που έχουν αποκτήσει κάποιου είδους θρυλικό στάτους αναμεταξύ μας. Πρόκειται για εκείνες τις εκδόσεις που προέκυψαν μέσα απ' το κίνημα της Ιταλικής Αυτονομίας. Βιβλία όπως *Οι Αόρατοι*⁶ και το *Τα θέλουμε Όλα*⁷ του Νάνι Μπαλεστρίνι, *Η Συμμορία Μπελίνι*⁸ του Μάρκο Φίλοπατ και πολλά ακόμα. Οι αφηγήσεις που συναντάμε στις σελίδες αυτών των κειμένων είναι κάτι παραπάνω από συναρπαστικές. Περιλαμβάνουν επικά μπάχαλα, συγκινητικές προσωπικές διαδρομές, στιγμές ενότιας και αγώνα. Μιλούν για την άνοδο, την λυσσασμένη μάχη και την πτώση ενός απ' τα τελευταία εργατικά κινήματα που γνώρισε ο δυτικός κόσμος κι όλα αυτά σε πρώτο πρόσωπο.

Η πολιτική χρησιμότητα αυτών των κειμένων, ωστόσο, ο λόγος δηλαδή που συνεχίζουμε να τα αναπαράγουμε μεταξύ μας, δεν προκύπτει ούτε από την λογοτεχνική τους μαεστρία ούτε κι από τον πλούτο των εμπειριών που συγκεντρώνουν στις σελίδες τους. Εν μέρει,

προκύπτει απ' την δική μας ενασχόληση με την Ιταλική Αυτονομία. Τις ιδέες της, τις πρακτικές της, την εποχή της και την εξέλιξη της. Με άλλα λόγια, είναι εφικτό να αντλήσουμε γνώση από την εργατική λογοτεχνία σ' αυτήν την περίπτωση, γιατί έχουμε κάνει δουλειά. Δουλειά που μας επιτρέπει να μπορούμε να την τοποθετήσουμε στο ιστορικό της πλαίσιο, μπορούμε να αποκωδικοποιήσουμε τις προθέσεις των συγγραφέων της και άρα να την κάνουμε κάτι παραπάνω από συναρπαστική, να την κάνουμε χρήσιμη.

Τελικά, όμως, δεν αρκεί ούτε και να μπορούμε να γνωρίζουμε ποιος γράφει ένα βιβλίο, σε τι ιστορική συνθήκη το γράφει και που αποσκοπεί. Το άλλο μισό αυτής της διαδικασίας είναι κατά την γνώμη μας το πιο σημαντικό. Να γνωρίζουμε εμείς οι ίδιοι που διαβάζουμε το βιβλίο, τι διάλογο αποζητούμε να αποκομίσουμε από δαύτο.

Πάμε πάλι με παράδειγμα. Πριν μερικά χρόνια, ανάμεσα στους αυτόνομους, έγινε ξανά εξαιρετικά δημοφιλής η έκδοση *Ο Εγκατεστημένος*⁹ του Ρομπέρ Λινάρ. Το θέμα της; Όπως παρουσιάζεται στο οπισθόφυλλο του βιβλίου είναι «φθινόπωρο του 1968. Ένας Γάλλος φοιτητής πιάνει δουλειά σε ένα εργοστάσιο της Σιτροέν. Για να συμβάλει (όπως και άλλοι με παρόμοιο τρόπο) στην οργάνωση και την ριζοσπαστικοποίηση της εργατικής τάξης. Μέσα στο φορτωτικό κάτεργο ο ακροαριστερός διανοούμενος θα ανακαλύψει ότι οι προλετάριοι έχουν περισσότερα να διδάξουν παρά να διδαχτούν». Αν αυτή η σύντομη περιγραφή σας αφήνει την παραμικρή αμφιβολία, θα σας το πούμε εμείς. Η αφήγηση είναι για μια ακόμη φορά συναρπαστική. Αλλά για μια ακόμη φορά, δεν είναι αυτό που μας έκανε να ρουφάμε τις λέξεις του βιβλίου σαν δροσερό νεράκι.

Όταν αποφασίσαμε να ξαναδιάβασουμε τον *Εγκατεστημένο*, οι αυτόνομοι που αποτελούμε την κοινότητα Athens Antifa είχαμε μόλις εξέλθει από το ασφυκτικό περιβάλλον της καραντίνας. Μέσα σε καθυστέρηση απαγόρευσης κυκλοφορίας είχαμε επί δύο συναπτά έτη ξαμολυθεί στα πάρκα και τις πλατείες της αθηναϊκής μητρόπολης αναζητώντας άλλους και άλλες που τραβούσαν ίδια ζόρια με τα δικά μας κι είχαν ίδια νεύρα με τα δικά μας απέναντι σ' αυτό που ονομάστηκε «μέτρα». Αυτή η διαδικασία μάς είχε οδηγήσει σε μια θέση πολύ παρόμοια μ' αυτήν στην οποία βρέθηκε ο Γάλλος φοιτητής μέσα στο εργοστάσιο της Σιτροέν. Εντάξει εμάς οι προθέσεις μας δεν ήταν να δώσουμε τίποτα διδάγματα στην ίδια μας την τάξη, κι όμως, βγαίνοντας εκεί έξω ανακαλύψαμε από την αρχή πόσα πολλά είχαν να μας μάθουν οι εργατικές φιγούρες που απηφούσαν τις απαγορεύσεις και πόσο διαφωτιστική μπορούσε να γίνει η ωμή αλληλεπίδραση μαζί τους.

Γι' αυτόν ακριβώς τον λόγο ενσκόψαμε με ανανεωμένο ενδιαφέρον στην αφήγηση του Λινάρ. Ψάχναμε να αντλήσουμε ιδέες για το πώς να διαχειριστούμε αυτήν μας την θέση. Και τις βρήκαμε! Η προσπάθεια του Γάλλου φοιτητή, ας πούμε, να συμπυκνώσει εκείνα που ήθελε να πει στους συναδέλφους του στα τρία λεπτά που διαρκούσε το διάλειμμα τους απ' την γραμμή παραγωγής, μας έφερε κατευθείαν στο μυαλό την δική μας προσπάθεια να ανοίξουμε πλατειακές συζητήσεις στα όρθια εν μέσω καραντίνας, στο λιγοστό χρονικό διάστημα μέχρι να κάνει την εμφάνισή του κάποιος φάρος. Εκείνη η παλιά αφήγηση μάς βοήθησε να πειστούμε ότι έπρεπε να οξύνουμε τον πολιτικό μας λόγο ώστε να μπορεί να λειτουργήσει σε τέτοια πιεστικά περιβάλλοντα. Δεν μας κατέβηκε από το πουθενά η ιδέα στο μυαλό όταν έτυχε να πέσουμε πάνω στον *Εγκατεστημένο*. Ξέραμε ποιον διαβάζουμε, για ποια εποχή μιλάει και τι προσπαθεί να αφηγηθεί. Είχαμε επίγνωση των δικών μας οργανωτικών δομών και των προβλημάτων που επιζητούσαν να επιλύσουν. Ε, να τη η ρημάδα η πολιτική χρησιμότητα της εργατικής λογοτεχνίας στην οποία προσπαθούμε να καταλήξουμε εδώ και κάτι χιλιάδες λέξεις!

Επίλογος:

Ο Μάρτιν Λουξ κι η Ξεχωριστή του Θέση στην Καρδιά μας

Τι κάναμε, λοιπόν, ως τώρα; Δώσαμε έναν ορισμό γι' αυτό που εμείς κατανοούμε ως εργατική λογοτεχνία κι έπειτα τον ξεχειλώσαμε ως εκεί που δεν παίρνει, χωρώντας μέσα του ένα κάρο τίτλους. Απορίψαμε μετά βδελυγμίας κάμποσους τρόπους με τους οποίους αντι-

μετωπίζονται οι προλεταριακές αφηγήσεις κι οι πρωταγωνιστές τους. Μιλήσαμε στα ίσια για την δουλειά που χρειάζεται προκειμένου να γίνουν πολιτικά χρήσιμες, αλλά και για την οργανωτική αυτογνωσία που επίσης απαιτείται.

Τι έμεινε; Να ευλογήσουμε και λίγο τα γένια μας! Πίσω στα τέλη της πρώτης δεκατίας του 2000 οι εκδόσεις Antifa Scripta κυκλοφόρησαν το βιβλίο με τίτλο *Antifascist '77* του Μάρτιν Λουξ. Ίσως και να μην ήταν υπερβολή να σημειώσουμε ότι πρόκειται για τον πιο πολυδιαβασμένο μας τίτλο. Πραγματικά θα εκπλαγούμε αν δεν έχει πέσει στα χέρια σας, παρ' όλα αυτά να πούμε εν συντομία το κεντρικό θέμα: πρόκειται για τις εμπειρίες ενός Λονδρέζου εργάτη, του Μάρτιν, ενώ μπλέκεται στο αντιφασιστικό κίνημα της εποχής του, που είναι η δεκαετία του 1970. Καθώς η ιστορία εξελίσσεται, ο πρωταγωνιστής έρχεται αντιμέτωπος με τα τερτίπια των αριστερών οργανώσεων, συμμετέχει σε αμέτρητα βίαια, δρομίσια σκηνικά και αποκτά από πρώτο χέρι επαφή με τις μεταναστευτικές κοινότητες της βρετανικής πρωτεύουσας, με την οργή τους και την μάχη τους για αυτονομία από τους γονείς τους, το κράτος και τους αριστερούς.

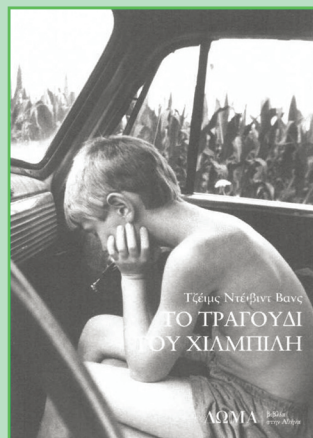
Η αγγλική έκδοση αυτού του βιβλίου είχε τον λίγο πιο απείρητο τίτλο *Anti-Fascist*. Ήδη απ' την διακριτική μεταχείριση που του επιφυλάξαμε, την προσθήκη δηλαδή μιας κομβικής χρονολογίας, διαφαίνεται η κάψα μας να αποκτήσει το βιβλίο πολιτική χρησιμότητα, με τους τρόπους που περιγράψαμε προηγούμενως. Κι αυτό θα ήταν αδύνατον να συμβεί δίχως την κατανόηση του ιστορικού πλαισίου στο οποίο εκτυλίσσεται η αφήγηση. Επιπλέον, στα αγγλικά το κείμενο εκτείνεται σε 96 σελίδες. Η δική μας εκδοχή αριθμεί 256. Αυτή η διαφορά δεν οφείλεται απλά στο άπλωμα που επιβάλλει η ελληνική γλώσσα και στην αγάπη μας για τα μεγάλα πλαίσια. Στο τέλος της έκδοσης, συμπεριλάβαμε ένα ολόκληρο γλωσσάρι που επεξηγεί έναν σκασμό από τα γεγονότα που θα μπορούσαν να είναι άγνωστα σε κάποιον Έλληνα αναγνώστη. Στην αρχή, κοτσάραμε και έναν χάρτη του Λονδίνου με όλες τις ενδιαφέρουσες τοποθεσίες. Πώς να το πούμε διαφορετικά; Μας έκαίγε η ιστορία του Λουξ να μην γίνει αντιληπτή ως μπουκάλια που σπάνε σε κεφάλια φασιστών κάπου και κάποτε. Αλλά να μπορεί να γίνει πολιτικά χρήσιμη.

Διότι εν τω μεταξύ, είχαμε και κάτι άλλες δουλειές. Την ίδια περίοδο, ας πούμε, ήταν που κατατέθηκε για πρώτη φορά μια οργανωμένη αφήγηση για την διαχείριση της μετανάστευσης από το ελληνικό κράτος. Μιλάμε φυσικά για την μπροσούρα *Σχεδόν Αόρατοι* που κυκλοφόρησαν αλληλένδετες με το Antifa Scripta αυτόνομες ομάδες και φέρνει στο προσκήνιο τον όρο παρανομοποίηση. Οι εμπειρίες του Μάρτιν είχαν να προσφέρουν στην ιδέα της καταναγκαστικής παρανομίας των μεταναστών ως εργαλείο για την υποτίμηση της εργατικής τους δύναμης. Γι' αυτό και επιλέξαμε να τις εκδώσουμε, όχι μονάχα γιατί απολαμβάνουμε να διαβάζουμε για ναζί που τρώνε πακέτα.

Επίσης την ίδια περίοδο, είχε αρχίσει να διαφαίνεται η άνοδος του φαινομένου Χρυσή Αυγή. Και πάλι, η αφήγηση του Μάρτιν Λουξ είχε να μας προσφέρει εργαλεία τόσο για να κατανοήσουμε την φύση των ακροδεξιών όσο και για να τους αντιμετωπίσουμε στα λόγια και στα έργα.

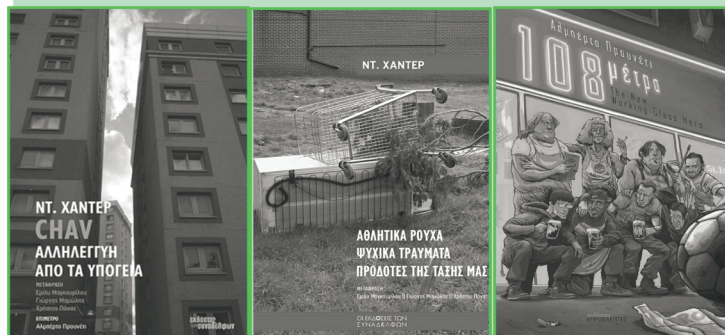
Δεν είμαστε βέβαιοι ότι η λογική που περιγράφουμε εδώ ήταν που κατέστησε το *Antifascist '77* μια εξαιρετικά δημοφιλή έκδοση. Υποψιαζόμαστε ότι τα σπασμένα ναζιστικά κόκκαλα θα έπαιξαν κι αυτά τον ρόλο τους. Κι όμως, νομίζουμε ότι όποιος θέλει να ασχοληθεί με την εργατική λογοτεχνία από την σκοπιά της αυτόνομης οργάνωσης, δηλαδή κι εμείς οι ίδιοι, θα πρέπει να έχει οπωσδήποτε κατά του αυτήν την προσέγγιση. Να την πούμε με δυο λόγια για κλείσιμο; Θα την πούμε. Δουλειά, ώστε να κατανοούμε τους σκοπούς του συγγραφέα, τις επιδιώξεις του και το ιστορικό πλαίσιο για το οποίο μας μιλά. Επιμονή, για να ανακαλύπτουμε μέσα στο ατελείωτο μωσαϊκό της εργατικής εμπειρίας εκείνες τις στιγμές που συντονίζονται με το δικό μας παρόν και μας δίνουν τρόπους να ακονίσουμε τα πολιτικά μας εργαλεία.

2. Ντ. Χάντερ, *Chan: Αλληλεγγύη από τα Υπόγεια*, Εκδόσεις των Συναδέλφων, 2022.
3. Ντ. Χάντερ, *Αθλητικά Ρούχα, Ψυχικά Τραύματα, Προδότες της Τάξης μας*, Εκδόσεις των Συναδέλφων, 2024.
4. Τζέιμς Ντέιβιντ Βανς, *Το Τραγούδι του Χιλμπίλι*, Δώμα, 2018, σελ. 307.
5. Νάνι Μπαλεστρίνι, *Οι Αόρατοι*, Βιβλιοπέλαγος, 2005.
6. Νάνι Μπαλεστρίνι, *Τα Θέλουμε Όλα*, Στοχαστής, 2007.
7. Μάρκο Φίλοπατ, *Η Συμμορία Μπελίνι*, Ελευθεριακή Κουλτούρα, 2011.
8. Ρομπέρ Λινάρ, *Ο Εγκατεστημένος*, Λέσχη Κατασκόπων του 21ου Αιώνα, 2004.
9. Μάρτιν Λουξ, *Antifascist '77*, Antifa Scripta, 2008.

Ο ΚΑΤΑΠΤΥΣΤΟΣ

Εντάξει, δεν θα σας το κρύψουμε, το *Τραγούδι του Χιλμπίλι* του Τζ. Ντ. Βανς, ήταν ένα βιβλίο που μας έσπασε πραγματικά τα νεύρα.

ΝΕΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Στο κείμενο αναφερθήκαμε στα βιβλία του Χάντερ, τα πρώτα δύο εξώφυλλα που βλέπετε εδώ, αλλά όπως είπαμε, το θέμα για κάποιον λόγο έχει γίνει λιγάκι χοτ. Αν σας ενδιαφέρει μπορείτε να ρίξετε μια ματιά στα βιβλία του Αλμπέρτο Προυνέτι, *108 Μέτρα* και *Αμίαντος*, που κυκλοφορούν από τις Απρόβλεπτες Εκδόσεις και τις Ακυβέρνητες Πολιτείες αντίστοιχα και μιλούν για εργατικές εμπειρίες δυο γενιών. Επίσης πολύ ενδιαφέρον τίτλος είναι *Τα Παλιοκόριτσα* της Καμίλα Σόσα Βιγιάδα από τις εκδόσεις Όπερα, στις σελίδες του οποίου εκτυλίσσονται οι εμπειρίες μιας τρανς γυναίκας από μια ζωή στους δρόμους της Αργεντινής.